

СТУДИЈА О ЕФИКАСНОСТИ ПАРНИЧНИХ ПОСТУПАКА ПРЕД ОСНОВНИМ СУДОМ У НИШУ^а

Александар Мојашевић

Универзитет у Нишу, Правни факултет, Ниш, Србија

mojasevic@prafak.ni.ac.rs

Апстракт

У овој студији, коришћењем методологије Европске комисије за ефикасност правосуђа (ЦЕПЕЈ), аутор испитује ефикасност парничних поступака пред Основним судом у Нишу у периоду од 2008. године до 2014. године. Мере се три индикатора ефикасности парничних поступака: стопа ажурности (clearance rate); дужина трајања (парничних) поступака, исказана преко временске диспозиције (disposition time) и односа обрта предмета (case turnover ratio); и број нерешених предмета, укључујући и старе предмете. Циљ је установити да ли су, и у којој мери, парнични поступци пред Основним судом у Нишу ефикасни у посматраном седмогодишњем периоду, у светлу предузетих реформских мера на плану унапређења ефикасности српског правосуђа и нарочито ефикасности парничних поступака. Полазна претпоставка је да су ефекти нових решења из Закона о парничном поступку (ЗПП) из 2011. године, пре свега, ефекти увођења и имплементације новог начела временског оквира, видљиви на плану ефикасности парничних поступака. Најважнији налази јесу да није дошло до убрзања парничних поступака, повећања стопе ажурности и смањења броја нерешених предмета пред Основним судом у Нишу, посебно у периоду након примене ЗПП-а.

Кључне речи: ефикасност, парнични поступак, ажурност, дужина поступака, предмети

A STUDY ON THE EFFICIENCY OF CIVIL PROCEEDINGS BEFORE THE BASIC COURT IN NIŠ

Abstract

In this study, using the methodology of the European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), the author examines the efficiency of civil proceedings before the

^а Овај чланак је резултат рада у оквиру пројекта под називом *Заштита људских и мањинских права у европском правном простору*, финансираног од стране Министарства просвете и науке Републике Србије (референтни број 179046).

Basic Court in Niš in the period from 2008 to 2014. The author measures three indicators related to the efficiency of civil proceedings: the clearance rate, the length of the civil proceedings expressed by means of the disposition time and the case turnover ratio, and the number of unresolved cases, including the old ones. The aim of this study is to determine whether, and to what extent, the civil proceedings before the Basic Court in Niš were efficient in the observed seven-year period, particularly in light of the reform measures on improving the efficiency of the Serbian judicial system and, in particular, the efficiency of civil proceedings. The initial assumption is that the effects of new legal solutions contained in the 2011 Litigation Act, primarily the effects of introducing and implementing a new time frame principle, are visible in terms of efficiency of civil proceedings. The most important findings prove that there was no significant acceleration of proceedings, increase of clearance rate and reduction of the number of unresolved cases before the Basic Court in Niš especially in the period after the application of the Litigation Act.

Key words: efficiency, civil proceeding, clearance rate, length of proceedings, cases

УВОД

Актуелна Национална стратегија реформе правосуђа за период 2013–2018. (даље: Стратегија), попут претходне Националне стратегије реформе правосуђа за период 2006–2011,¹ предвиђа *ефикасност (правосудног система)* као једно од пет кључних начела на којима ће се базирати реформа српског правосуђа.² Притом, под ефикасним правосудним системом Стратегија подразумева „*правосудни систем у коме се делотворно управља и рационално користе ресурси, по предметима поступа и суди у разумним роковима, примењује законито прописан поступак, уз поштовање људских и мањинских права и слобода, загарантованих, како домаћим, тако и међународним прописима*“ (подглавље III Стратегије „Кључна начела и приоритети“, стр. 3). У оквиру овог кључног начела, Стратегија издваја као стратешке циљеве, између осталих,³ и *решавање старих (заосталих) предмета* пред српским судовима, као и *решавање предмета у разумним роковима* (подглавље III Стратегије „Кључна начела и приоритети“, стр. 4). Ова два стратешка циља подигнута су на ранг *приоритета* у (свеобухватној) реформи српског правосуђа. Разлог је тај

¹ Актуелна стратегија представља наставак реформских активности предвиђених претходном стратегијом и усклађена је са кључним стратешким документима наше земље у процесу европских интеграција.

² Преостала кључна начела јесу: независност, непристрасност и квалитет правде, стручност и одговорност. Ова начела не представљају предмет нашег интересовања. Акцент је на *ефикасности правосудног система*.

³ Други стратешки циљеви, а који нису предмет интересовања у овом раду, јесу: успостављање делотворне и ефикасне мреже судова и јавних тужилаштва, увођење е-правосуђа, успостављање ефикасног и одрживог јавнобележничког система, као и система извршења судских одлука, итд. (Стратегија, стр. 26–27).

што, како се у Стратегији предвиђа, *укупан број заосталих предмета у судовима опште и посебне надлежности већ неколико узастопних година износи преко три милиона* (подглавље III Стратегије „Кључна начела и приоритети“, стр. 4). Једном речју, творци овог стратешког документа препознали су *неажурност српских судова* као један од проблема у правосуђу, што за последицу има дуго трајање поступака, повећање броја представки пред Европским судом за људска права (даље: Европски суд), непоштовање људских права у поступку, итд. Тако подаци (European Court of Human Rights, 2014) показују да је, у периоду од 1959. године до 2014. године, укупан број пресуда Европског суда, у случају Србије, износио 115, од чега је у 101 пресуди утврђена повреда бар једног права предвиђеног у Европског конвенцији за заштиту људских права и основних слобода (даље: ЕК), при чему су се, у погледу повреде појединачних права предвиђених ЕК, 23 пресуде односиле на повреду права на суђење у разумном року, 25 пресуда на повреду права на правично суђење, 26 пресуда на повреду права на извршење пресуде, 17 пресуда на повреду права на подношење правних лекова, 37 пресуда на повреду права својине, итд. Наведени подаци иду у прилог констатацији из Стратегије да је повећање представки пред Европским судом добрим делом последица предугог трајања поступака, односно непоштовања начела суђења у разумном року (подглавље III Стратегије „Кључна начела и приоритети“, стр. 4). Зато је примена овог начела издвојена као приоритетна у реформи правосуђа.

У светлу реформских активности посебно место заузима важећи *Закон о парничном поступку из 2011. године* (даље: ЗПП или Закон), који је, између осталог, предвидео бројне новине које би требало да допринесу унапређењу ефикасности парничних поступака у Србији. Од тих новина могу се издвојити: поступак води судија појединац, осим ако законом није прописано да суди веће (ЗПП, 2011, чл. 35, ст. 1); могућност достављања писмена електронским путем (ЗПП, 2011, чл. 129); могућност сводочења путем тонског или оптичког снимања (ЗПП, 2011, чл. 246); другачији начин извођења доказа вештачењем (ЗПП, 2011, чл. 259–275), итд. Но, најважније решење које је предвидео нови Закон, а које Закон о парничном поступку из 2004. године није познавао, јесте увођење *временског оквира*. Наиме, *суд је дужан да поступак спроведе без одуговлачења, у складу са претходно одређеним временским оквиром за предузимање парничних радњи и са што мање трошкова* (ЗПП, 2011, чл. 10, ст. 2). Даље је прецизирано да решење о одређивању временског оквира нарочито садржи: број рочишта, време одржавања рочишта, распоред извођења доказа на рочиштима и предузимања других процесних радњи, судске рокове и укупно време трајања главне расправе (ЗПП, 2011, чл. 308, ст. 4). Иначе, у правној теорији (Ракић-Водинелић, 2011,

стр. 516–523) детаљно су анализиране најважније карактеристике овог начела, а које се, за потребе овог рада, могу свести на то да је временски оквир *обавезан* у парници; да се утврђује на *предлог* и *уз активно учешће странака*; да је *прелиминаран* и *провизоран* јер се може мењати у току парничног поступка, рецимо, ако дође до преиначења тужбе; итд.

У овом раду акценат стављамо управо на *питање (не)ефикасности парничних поступака*. Да ли је општи стратешки правац реформе правосуђа у Србији, који је праћен усвајањем релевантних правних аката (пре свега ЗПП-ом из 2011. године), *заиста* и довео до унапређења ефикасности парничних поступака представља питање које заокупља нашу истраживачку пажњу. Подстицај за овакво истраживање свакако произилази из повећаног интересовања *страних* научних делатника за тему ефикасности парничних поступака. Наиме, у америчкој литератури могу се наћи бројни радови који, у оквиру економских модела, проучавају подстицаје за покретање парничног поступка, избор између суђења и поравнања или предузимање парничних радњи (Cooter, Rubinfeld, 1989; Shavell, 2003). Интересовање економиста за ову тему последица је, између осталог, постојања тренда повећаног парничења и, последично, повећаних трошкова овог поступка у Америци, нарочито од 70-их година 20. века (Miceli, 2004, р. 243). Од европских земаља, рецимо у Хрватској, тема ефикасности парничних поступака привлачи пажњу правних теоретичара, првенствено због проблема дужине трајања истих (Uzelac, 2004).

С друге стране, у домаћој литератури, према нашем сазнању, релативно је мали број радова који се студиозно и систематично, коришћењем економске методологије, баве овом темом. Може се издвојити један новији рад, релевантан за нашу тему (Глигорић, 2011), који се бави анализом *временског оквира*, као новог решења у ЗПП-у из 2011. године. Будући да је реч о раду из 2011. године, а да је Закон почео да се примењује почетком 2012. године, исти је ограничен на *оčekиване ефекте* имплементације начела временског оквира у оквиру парничног поступка. Аутор овог рада истиче да је законодавац пропустио да прецизно дефинише дужину трајања провостепеног парничног поступка (наводећи пример Немачке, где је трајање ограничено на 4,1 месец), и будући да је наше правосуђе суочено са високим бројем заосталих предмета, предлаже ограничење тог рока *на годину дана* (Глигорић, 2011, стр. 356–357). Све у свему, закључак рада јесте да се могу очекивати позитивни ефекти примене начела временског оквира на плану ефикасности парничних поступака, ажурности судова у тој материји и снижења укупних друштвених трошкова, али *под условом* да се стране у поступку буду придржавале договорених временских одредница, као и да се ЗПП ефективно примењује у пракси.

Управо када је реч о примени Закона, у веома студиозном критичком приказу новог ЗПП-а, пре свега оних решења која треба да доведу до убрзања поступка (Ракић-Водинелић, 2011, стр. 526) истиче се значај *повољног правосудног окружења* (под којим ауторка подразумева *организационо, стручно, управно окружење*) за примену (новог) начела временског оквира, а које (окружење) очито у случају наше земље недостаје, те ауторка изражава скепсу да ће примена овог, али и других нових решења из ЗПП-а, довести до убрзања парничних поступака.

Да бисмо дали одговор на постављено питање, спроводимо студију о *ефикасности парничних поступака пред Основним судом у Нишу* на бази расположивих података. *Циљ студије је установити да ли су, и у којој мери, парнични поступци пред Основним судом у Нишу ефикасни, у посматраном седмогодишњем периоду, у светлу предузетих реформских мера на плану унапређења ефикасности српског правосуђа и нарочито ефикасности парничних поступака.* Полазимо од тога да су ефекти новог Закона о парничном поступку из 2011. године, а који је почео ефективно да се примењује почетком 2012. године, видљиви на плану ефикасности парничних поступака. Посебне хипотезе су:

Након примене Закона о парничном поступку из 2011. године дошло је до повећања стопе ажурности у парничној материји;

Након примене Закона о парничном поступку из 2011. године дошло је до убрзања парничних поступака, односно скраћења дужине трајања истих;

Након примене Закона о парничном поступку из 2011. године дошло је до смањења броја нерешених предмета, укључујући и старе предмете.

У овој студији је изабран седмогодишњи период: четири године *пре* и три године *после* почетка примене Закона, ради праћења ефикасности парничних поступака у времену. Дакле, релевантни законски оквир (пре и након почетка примене Закона) представља *независну варијаблу* у односу на коју ћемо пратити ефикасност парничних поступака у времену, односно три горенаведена индикатора ефикасности парничних поступака (*зависне варијабле*).

Будући да је Закон донет септембра 2011. године, и да је почео ефективно да се примењује фебруара 2012. године, сматрамо да се могу дати одређене *прелиминарне оцене* ефеката истог на плану ефикасности парничних поступака. Резултати наше студије требало би да покажу, између осталог, и да ли су се горенаведени очекивани ефекти ЗПП-а, у случају Парничног одељења Основног суда у Нишу (скр. *Парнично одељење*) заиста и остварили, као и да ли је изражена скепса по питању примене нових решења (пре свега, временског оквира) из ЗПП-а заиста утемељена у емпиријским подацима.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Ефикасност правосудног система последњих година поприма све већу пажњу и интересовање релевантних институција Европске уније, попут Савета Европе. Тако је Комитет министара Савета Европе 2002. године основао посебан стручни орган под називом *Европска комисија за ефикасност правосуђа* (скр. ЦЕПЕЈ), чији је задатак, између осталог, да јединственом методологијом оцењује ефикасност правосудних система европских земаља и предлаже практичне мере за унапређење истих. Србија је укључена у овај систем евалуације, што пружа значајне увиде у ефикасност нашег правосудног система, посебно у компарацији са правосудним системима других европских земаља.

У овој студији користимо методологију ЦЕПЕЈ-а ради оцене *ефикасности парничних поступака* пред Основним судом у Нишу, у периоду од 2008. године до 2014. године. Притом се мере два основна индикатора ефикасности парничних поступака: *стопа ажурности* (*clearance rate*) и *дужина трајања* (*парничних*) *поступака*, исказана преко *временске диспозиције* (*disposition time*) и *односа обрта предмета* (*case turnover ratio*) (European Commission for the Efficiency of Justice, 2014, pp. 191–195). Овим основним индикаторима додајемо и *број нерешених предмета*, као и *број старих предмета*, као индикаторе који су спецификум нашег правног система.

Стопа ажурности (скр. СА) израчунава се тако што се број решених предмета у одређеном временском периоду (најчешће за годину дана) подели са бројем примљених предмета и резултат помножи са 100. СА показује да ли су, и у којој мери, судови у стању да одрже корак са приливом предмета у одређеном времену, а да притом не повећају број заосталих предмета. У нашем жаргону, СА означава „савладавање прилива“.⁴

$$\text{Стопа ажурности (\%)} = \frac{\text{Број решених предмета}}{\text{Број примљених предмета}} \times 100$$

Ако СА износи *преко 100%*, судови су у стању да реше *више* предмета него што су примили на годишњем нивоу. У том случају,

⁴ СА не треба мешати са *коэффициентом ажурности* (КА), који се среће у Извештају Парничног одељења Основног суда у Нишу за 2008. и 2009. годину, као и у Статистици Врховног касационог суда (ВКС) за 2011, 2012, 2013. и 2014. годину. *Коефицијент ажурности израчунава се тако што се број нерешених предмета на крају године подели са просечним месечним приливом у извештајном периоду.* Просечан прилив предмета израчунава се тако што се укупан број примљених предмета подели са бројем месеци у извештајном периоду. У Извештајима Парничног одељења у Нишу за 2010, 2011, 2012, 2013. и 2014. годину, користи се и *мера стопе ажурности* (СА), која се означава као „савладавање прилива“.

судови спречавају да нерешени предмети буду пренети у наредну годину као *заостали* из претходне године. Обратно, ако СА износи *мање од 100%*, значи да судови нису у стању да реше све примљене предмете, односно да су решили *мање* предмета него што су примили. Ако СА у неколико узастопних година износи *мање од 100%*, тада засигурно долази до стварања масе заосталих предмета (*backlog*). Коначно, ако СА износи *100%*, значи да су судови решили *онолико* предмета колико су примили на годишњем нивоу.

Други важан индикатор ефикасности судских поступака јесте *очекивана дужина њиховог трајања* (у нашем случају, *очекивана дужина парничних поступака*), односно очекиван број дана потребан за окончање поступка у првом степену (до доношења пресуде у првом степену). Генерално, овај индикатор упоређује *број решених предмета у одређеном временском периоду (најчешће за годину дана) са бројем нерешених предмета на крају посматраног периода*. Притом се однос решених и нерешених предмета може изразити на два начина: *преко односа обрта решених и нерешених предмета и временске диспозиције предмета* (скр. ВД). Прва мера (обрт предмета) показује удео решених предмета исте категорије у маси заосталих предмета. Друга мера (ВД), која се ослања на прву, показује очекиван број дана који је неопходан да предмет који није решен заиста и буде решен. Другим речима, ВД представља *индикатор временског оквира (timeframe)* у оквиру којег се може очекивати да ће предмет бити решен и поступак окончан.⁵

$$\text{Однос обрта предмета} = \frac{\text{Број решених предмета у одређеном периоду}}{\text{Број нерешених предмета на крају датог периода}}$$

$$\text{Временска диспозиција предмета} = \frac{365}{\text{Однос обрта предмета}} \text{ или}$$

$$\text{Временска диспозиција предмета} = \frac{\text{Број нерешених предмета на крају датог периода}}{\text{Број решених предмета у одређеном периоду}} \times 365$$

Трећи важан индикатор ефикасности (парничних) поступака јесте *број предмета који остану нерешени* на почетку или крају посматраног периода – године (скр. НП). Овај индикатор утиче на временску диспозицију предмета, те је од важности за дужину траја-

⁵ Важно је нагласити да временска диспозиција *не мери просечно време које је потребно за окончање сваког предмета*. Рецимо, ако ВД за два предмета износи 500 дана, један предмет може бити окончан за 100 дана, а други за 500 дана. ВД мери *очекивано време*. Рецимо, ако је суд у стању да реши 600 предмета годишње, а број нерешених предмета на крају године износи 500, може се очекивати да ће тих 500 предмета бити решено у временском оквиру од 0 до 438 дана, што чини 83,4% времена (500/600 x 100) од 365 дана.

ња (у нашем случају парничних) поступака смањити број нерешених предмета.

Анализа ефикасности парничних поступака у нашем правном систему нужно мора да укључи и *број старих предмета* који чекају на решавање (скр. СП).⁶ Важно је *посебно* издвојити и анализирати број старих предмета, јер и овај подиндикатор може да доведе до значајних сазнања о ефикасности.

Студија је усмерена на ефикасност Парничног одељења Основног суда у Нишу на бази расположивих података из Извештаја о раду судија овог Одељења за: 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013. и 2014. годину.⁷ Притом, наглашавамо да, иако су приказани подаци за 2014. годину, они ће се посебно анализирати, због егзогеног фактора који се везује за ту годину (штрајк адвоката).⁸ Будући да је Ниш трећи град по величини у Србији, очекујемо да ће сазнања до којих смо дошли послужити као солидна основа за стицање увида у ефикасност парничних поступака у Србији. У мери у којој је то могуће,⁹ извршићемо и компарацију добијених резултата ефикасности парничних поступака пред Основним судом у Нишу са резултатима ефикасности *свих* основних судова у Србији, у парничној материји, према Извештајима ЦЕПЕЈ-а из 2010, 2012, и 2014. године. Та компарација требало би да пружи додатни увид у ефикасност Парничног одељења у Нишу у односу на општу ефикасност српских судова у овој материји.

⁶ Стари предмети су они који чекају на решавање *дуже од две године*. Дужина се рачуна од датума када је предмет *први пут примљен у суд*, према *Упутству за попуњавање извештаја о раду суда*, до кога је аутор дошао у посед од одговорног лица у Основном суду. Осим тога, дужина *стarih предмета* рачуна се и *према датуму иницијалног акта* (тужбе), и тако мерена дужина, по правилу, генерише већи број старих предмета.

⁷ У питању су Извештаји до којих је аутор ове студије дошао у посед на бази упућеног захтева Председнику Основног суда у Нишу ради коришћења истих у научне сврхе.

⁸ Година 2014. је специфична година због штрајка адвоката, услед чега нису одржавана рочишта у парничној и другим материјама неколико месеци, тачније од септембра 2014. до фебруара 2015. године.

⁹ Методологија ЦЕПЕЈ-а мери ефикасност грађанских и *трговинских спорова* у парничној материји. С друге стране, наша студија не укључује трговинске спорове, већ *само грађанске спорове који се решавају пред Основним судом (ознака II)*, без радних спорова, који се посебно класификују ознаком П1.

ПРИКАЗ РЕЗУЛТАТА СА ДИСКУСИЈОМ

Стопа ажурности (СА)

Табела 1. Стопа ажурности Парничног одељења и општа стопа ажурности у Србији у парничној материји према ЦЕПЕЈ-у

Table 1. Clearance rate of the Civil Department and general clearance rate in Serbia in civil matters according to CEPEJ

Година	СА _{Ншш}	СА _{Цепеј}
2008	106,3%	116,1%
2009	84,3%	
2010	100,4% ¹⁰	91,6%
2011	103,5%	
2012	113,8%	116%
2013	78,2%	
2014	102,9%	

Из Табеле 1 можемо издвојити 2009. и 2013. као године када је дошло до *пада* СА на 84,3%, односно 78,2%. Пад СА тих година био је праћен *повећањем прилива нових предмета* (Табела 2). Но, иако је СА 2009. године пала, просечан број решених предмета по судији (продуктивност судија) за ту годину *већи* је у односу на 2008. годину (31,13 у односу на 30,42). Такође, и 2013. године продуктивност судија је *већа* у односу на претходну годину (27,97 у односу на 25,03), али је и просечан прилив предмета по судији доста *већи* у односу на претходну годину, па и у односу на друге године (35,74).¹¹ Коначно, 2014. године продуктивност судија је најнижа у целом периоду (21,56), али је и просечан прилив предмета по судији најнижи (20,93). Последњи податак показује и то да су, у просеку, судије 2014. године решиле незнатно више предмета него што су примиле. Слична ситуација постоји и 2011. године, када је продуктивност судија износила 31,12, а просечан прилив предмета по судији 30,05. Но, иако је СА за те године (2011 и 2014) приближна (103,5% и 102,9%), што је и логично јер ова мера показује савладавање прили-

¹⁰ Упоредивањем званичне статистике Парничног одељења за 2010. годину са званичном статистиком Врховног касационог суда (ВКС) за 2010. годину (*таква статистика ВКС за 2008. и 2009. годину не постоји!*) може се установити одступање у броју решених предмета на крају посматране године (10.800 наспрам 8.651). *Зато израчунату СА за 2010. годину прихватамо са резервом!* Нажалост, недостаје податак о укупном броју примљених предмета за 2010. годину у статистици ВКС како бисмо упоредили израчунату СА према једној, односно другој статистици. Иначе, калкулација према статистици ВКС биће означена *бројевима плаве боје*.

¹¹ Једино је просечан прилив предмета по судији био незнатно *већи* 2009. године (36,93).

ва предмета, разлику у ажурности судија показује *коэффициент ажурности (КА)*, а који је виши 2014. у односу на 2011. годину (10,51 према 5,62).¹² Значи, судије су биле *мање ажурне* 2014. године него 2011. године (мерено КА).

Табела 2. Вредности основних варијабли истраживања по годинама

Table 2. The values of the basic research variables per year

Година	Број нерешених предмета	Прилив нових предмета	Број судија	Просечан прилив предмета по судији	Просечно решено предмета по судији	КА	Процент решених / укупно у раду
2008	3.815	7.501	26	28,60	30,42	4,83	72,52
2009	3.119	9.038	25	36,93	31,13	5,78	63,64
2010	5.078	8.571	30	26,11	26,21	7,02	63,13
2011	5.778	8.294	32	30,05	31,12	5,62	66,97
2012	5.402	6.531	29	21,98	25,03	6,95	64,31
2013	4.430	10.334	28	35,74	27,97	6,82	55,79
2014	6.125	5.768	27	20,93	21,56	10,51	51,87



Графикон 1. Кретање броја нерешених предмета (десно) и стопе ажурности (лево) Парничног одељења по годинама

Graph 1. Trends in the number of unresolved cases (right) and the Civil Department clearance rate per year (left)

¹² Што је виша вредност КА, то је ажурност судија мања.

¹³ Интересантно је то да се укупан број нерешених предмета на почетку 2009. године (3.119) не поклапа са бројем нерешених предмета на крају 2008. године (3.296) за 177 предмета. Иста ситуација понавља се на почетку 2010. године у односу на крај 2009. године (разлика је 187 предмета више 2010. године) и на почетку 2011. године у односу на крај 2010. године (разлика је 736 предмета више 2011. године), да би 2012. и 2013. године у односу на претходне године дошло до потпуног уједначавања статистичких података. Иначе, одступања овог типа биће обележена *бројевима црвене боје*.

У сваком случају, ако изузмемо 2009, и нарочито 2013. годину, у свим другим посматраним годинама, СА износила је преко 100%, што значи да је тада Парнично одељење било у стању да савлада све примљене предмете. Но, пад СА 2009. и 2013. године указује на неуједначено кретање овог индикатора ефикасности у целом посматраном периоду.

С друге стране, у Табели 1 приказани су и подаци ЦЕПЕЈ-а за 2008, 2010, и 2012. годину о СА за све српске судове првог степена у парничној материји. Упоредни преглед указује на то да нема великих одступања СА Парничног одељења у Нишу у односу на СА свих српских судова. Завређује пажњу податак да су српски судови, у парничној материји, 2012. године у односу на 2010. годину, повећали СА за 24,4%, што Србију сврстава у ред земаља са највећим повећањем СА у том периоду.¹⁴ У истом периоду и Парнично одељење у Нишу прати тренд повећања СА српских судова, те бележи повећање овог индикатора за 13,4%.

Интересантно је посматрати кретање броја нерешених предмета на почетку сваке посматране године ($НП_n$) у периоду од 2008. године до 2014. године (Графикон 1). Уочава се неуједначено кретање броја нерешених предмета по годинама, али са тенденцијом сталног раста. Почетком 2012. године у односу на почетак 2011. године дошло је до пада броја нерешених предмета за 376.¹⁵ Потом, почетком 2013. године (ЗПП је тада на снази скоро годину дана) у односу на почетак 2012. године дошло до пада броја нерешених предмета за 972. Међутим, број нерешених предмета се за око 1.700 повећао на почетку 2014. године у односу на почетак 2013. године. Реч је о највећем повећању броја нерешених предмета у целом периоду, а који је праћен повећаним приливом нових предмета и падом СА 2013. године.

Установљена је и корелација између основних варијабли истраживања (СА, КА, броја судија, прилива нових предмета, продуктивности судија, броја нерешених предмета и процента решених предмета у односу на укупно у раду) за све године. Испољиле су се три статистички значајне корелације у посматраном периоду од 2008. до 2014. године (Табела 3). Прва статистички значајна негативна корелација постоји између стопе ажурности (СА) и прилива нових предмета. Другим речима, постоји веза између повећања прилива нових предмета и пада СА, и она је евидентна 2009. године и

¹⁴ Интересантан је податак да је 2012. године Монако повећао СА за 54,9% (СА=117,3%). Такође, и наше суседне земље, БиХ и Македонија, побољшале су скор за 23,2%, односно 37,6%, те је БиХ имала скоро идентичану СА са Србијом (115,9%), док је Македонија остварила СА од 131%.

¹⁵ Узели смо број 5.778 као веродостојан јер потиче из статистике ВКС.

2013. године. Као што је речено, 2009. године у односу на 2008. годину, као и 2013. године у односу на 2012. годину, продуктивност судија је повећана, али то није било довољно да се савлада значајно повећање прилива нових предмета. Друга статистички значајна негативна корелација постоји између *коэффициента ажурности (КА)* и *продуктивности судија*. Другим речима, у годинама у којима је продуктивност судија била мања, вредност КА била је већа, тј. ажурност судија била је мања. Рецимо, 2014. године, судије су биле најмање продуктивне и имале највећу вредност КА (биле најмање ажурне), за разлику од 2008, када је вредност КА најмања и продуктивност на високом нивоу. Трећа статистички значајна негативна корелација постоји између *коэффициента ажурности (КА)* и *процента решених предмета у односу на укупно у раду*. Уочава се то да је на почетку периода (2008) најмања вредност КА (судије највише ажурне) и највиши проценат решених предмета у односу на укупно у раду, за разлику од краја периода (2014), када је вредност КА највиша (судије најмање ажурне) и најнижи проценат решених у односу на укупно у раду. С друге стране, када се изузме 2014. година као специфична година, статистички значајна позитивна корелација испољила се између *броја судија* и *броја нерешених предмета* (Табела 3). Другим речима, у годинама у којима је већи број судија већи је и број нерешених предмета. Резултат је контраинтуитиван. С тим у вези, из Табеле 2 се види да је 2010. и 2011. године највећи број судија у целом периоду (30, односно 32), али је и највећи број нерешених предмета. Могуће објашњење ове везе јесте да је, упркос повећању броја судија 2010. и 2011. године, број нерешених предмета остао на високом нивоу, јер је 2009. године дошло до повећања прилива нових предмета који те године није савладан (СА = 84,3%). Тај пад СА био је праћен повећањем броја нерешених предмета наредних година, а повећање броја судија то није спречило.

Табела 3. Статистички значајне корелације

Table 3. Statistically significant correlations

2008-2014	Прилив предмета	2008-2014	Продуктивност	Процент решених	2008-2013	Нерешени предмети
СА		КА			Бр. судија	
r ¹⁶	-0,788	r	-0,918	-0,865	r	0,957
P	0,035	P	0,003	0,012	P	0,003

¹⁶ r је ознака Пирсоновог коэффицијента корелације, док је P ознака нивоа статистичке значајности корелације.

Установљена је и *средња вредност (СВ) наведених варијабли пре и после примене закона* (Табела 4). Уочава се то да, иако је број судија у просеку исти пре и после примене закона, њихова продуктивност у просеку је *нижа* након примене закона. Штавише, продуктивност судија је најнижа у години штрајка, али је најнижи и прилив предмета по судији, који је, између осталог, и савладан (табеле 1 и 2). Затим, ажурност судија (мерена КА), која корелира са њиховом продуктивношћу и процентом решених предмета, у просеку је *нижа* након примене закона. Просечно гледано, и број нерешених предмета већи је *након примене закона*, иако је прилив нових предмета, просечно, нижи.

Табела 4. *Средња вредност варијабли пре и после примене закона*

Table. 4. *The mean value of variables before and after the application of the act*

Варијабле	СВ пре примене закона	СВ после примене закона
СА	99,6%	98,3%
КА	5,81	8,09
Нерешени предмети	4.447,5	5.319
Процент решених	66,56%	56,32%
Продуктивност судија	29,72	24,85
Прилив предмета	8.351	7.544,3
Број судија	28,2	28

Потом смо покушали да установимо да ли постоји статистички значајна разлика у вредностима наведених варијабли *пре и после примене закона* (од 2008. године до 2011. године, и од 2012. године до 2014. године). Установљено је да не постоји статистички значајна разлика у вредностима датих варијабли пре и после примене закона (Табела 5). Штавише, искључење 2014. године није променило резултате. Могуће је да би резултати били другачији у дужем временском интервалу.

Табела 5. *Ниво статистичке значајности разлика у вредностима варијабли пре и после примене закона*

Table. 5 *The level of statistical significance of differences in the values of the variables before and after the application of the act*

Варијабле	Р
СА	0,919
КА	0,191
Процент решених	0,109
Нерешени предмети	0,312
Продуктивност судија	0,099
Прилив предмета	0,629

Претходна анализа показује да је стопа ажурности (СА), као однос *решених предмета и прилива нових предмета*, важан индикатор ефикасности парничног поступка. Но, овај индикатор ефикасности није савршен, те се мора узети у обзир и *продуктивност судија*. Видели смо да СА у једној години може бити нижа у односу на претходну годину, уз повећање продуктивност судија у том периоду. Ако узмемо у обзир то да је суд за дате ресурсе ограничен у погледу капацитета, он може да оствари *техничку ефикасност* за дати капацитет. Другим речима, суд може, на годишњем нивоу, да реши максималан број предмета на основу датих ресурса, али да СА пада. Рецимо, 2013. године у односу на 2012. годину (после примене закона) пала је СА, али је продуктивност судија повећана, што је било праћено смањењем броја нерешених предмета за око 1.000. Значи да су 2013. године судије, у просеку, више предмета решавале него 2012. године, али да нису могле да савладају значајно повећање прилива. Зато оцену ефикасности *само* на бази СА ваља узети са опрезом. С друге стране, *коэффицијент ажурности (КА)* представља индикатор који јасно указује на то да са смањењем ажурности судија пада проценат решених у односу на укупно у раду, односно повећава се број нерешених предмета. Године 2008. и 2014. такву везу јасно потврђују.

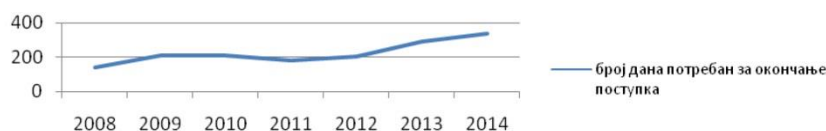
Очекивана дужина парничних поступака (ВД)

Табела 6. Временска диспозиција Парничног одељења и временска диспозиција свих судова у Србији у парничној материји према ЦЕПЕЈ-у

Table 6. Disposition time in the Civil Department and disposition time in all Serbian civil courts according to CEPEJ

Година	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ВД _{Нш} (у данима)	138 (130)	208 (216)	212 (243) (208) ¹⁷	180	202	289	338
ВД _{Цепеј} података	Нема		316		242		

¹⁷ До овог броја (208) долази се ако се укључи податак из статистике ВКС за 2010. годину о укупном броју решених предмета (10.800), односно нерешених (6.158). Вероватно је ово најтачнији резултат, ако пођемо од претпоставке да је статистика ВКС поузданија, као и од тога да је реч о укупном броју нерешених *на крају датог периода* (6.158), будући да није јасно прецизирано да ли је реч о нерешеним предметима на почетку или крају периода.



Графикон 2. Кретање временске диспозиције Парничног одељења по годинама

Graph 2. Trend in the Civil Department disposition time per year

Табела 6 и Графикон 2 показују да се од 2008. године до 2010. године *повећава* очекиван број дана потребан за окончање нерешених предмета пред Основним судом у Нишу, да би се, потом, 2011. године *смањило*, а затим од 2012. године *опет повећавао*. Очит је тренд повећања ВД-а у периоду од 2008. до 2014. године. Осим тога, *најбоља* вредност овог индикатора је на почетку посматраног периода, а *најгора* вредност на крају истог.

Табела 6 показује и ВД за све српске судове првог степена у парничној материји. Наиме, 2010. године очекивано време потребно за окончање нерешених грађанских (и трговинских) спорова пред српским судовима у првом степену износило је *316 дана*, а 2012. године *242 дана*. Значи да је *тренд повећања СА* српских судова у периоду од 2010. до 2012. године (Табела 1) праћен *трендом смањења ВД-а* српских судова у том периоду. С друге стране, ВД Парничног одељења у Нишу за 2012. и 2010. годину је *испод* ВД-а за све српске судове у тој материји. Другим речима, тих година очекивани број дана потребан за окончање нерешених предмета нижи је пред Основним судом у Нишу него пред српским судовима. Но, као што је речено, од 2011. године *постоји тренд повећања ВД-а Парничног одељења у Нишу*, а подсетимо се да је ЗПП почео да се примењује 2012. године.

Установљена је и средња вредност ВД-а *пре и после примене закона* (Табела 7). Очито је то да је, у просеку, очекивани број дана потребан за окончање нерешених предмета *виши* после него пре примене закона, али не постоји статистички значајна разлика (Табела 7). С друге стране, *ВД негативно корелира са процентом решених предмета, а позитивно са КА* (Табела 8). Другим речима, у годинама у којима је очекивана дужина окончања предмета *већа*, проценат решених предмета у односу на укупно у раду је *мањи*, док је вредност КА *већа* (ажурност судија мања). Године 2014. и 2008. најбоље илуструју ове корелације.

Табела 7. Средња вредност временске диспозиције пре и после примене закона

Table 7. The mean value of the disposition time before and after the application of the act

Индикатор	СВ пре закона	СВ после закона	Р
ВД	184,5	245,5 (276,3) ¹⁸	0,374 (0,132)

Табела 8. Статистички значајне корелације

Table 8. Statistically significant correlations

2008-2014	КА	2008-2014	Процент решених
ВД		ВД	
r	0,879	r	-0,993
P	0,009	P	0,000

Нерешени предмети на крају године

Табела 9. Број нерешених предмета на крају године

Table 9. Number of unresolved cases at the end of each year

Год.	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
НП _к	3.296	4.891	5.042	5.402	4.430	6.825	5.940
	(3.119) _{поч.09}	(5.078) _{поч.10}	(5.778) _{поч.11} ¹⁹				

Из Табеле 9 се види да укупан број предмета који остану као нерешени на крају године расте од 2008. године до 2011. године, а затим пада 2012. године, и поново расте 2013. године, када достиже свој максимум (6.825). Ако овај број нерешених предмета на крају 2013. године (НП_к) упоредимо са бројем нерешених предмета на почетку те године НП_п (Табела 2), евидентна је разлика за скоро 2.400 предмета. Као што је речено, 2013. године судије нису могле да савладају значајно повећање прилива предмета, и то је било праћено овим повећањем броја нерешених предмета. До краја 2014. године број нерешених предмета смањено се на 5.940. Евидентно је то да се број нерешених предмета скоро дуплирао од почетка до краја посматраног периода.

¹⁸ 276,3 је израчуната СВ ако се изостави 2014. година.

¹⁹ Ово је податак из статистике ВКС са почетка 2011. године, те прихватамо да је број нерешених предмета на крају 2010. године износио 5.778.

Стари предмети на крају године

Табела 10. Број старих предмета према датуму пријема у суд
(крај године)Table 10. Number of old cases according to date of receipt in court
(end of each year)

Година	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
СП _{пр. суд}	419 (700)	661 (700)	644 ²⁰	417	403	382	1

Табела 11. Број старих предмета према иницијалном акту
(крај године)Table 11. Number of old cases according to date of filing a claim
(end of each year)

Година	2011	2012	2013	2014
СП _{ин. акт}	926	876	889	965

Изузимајући (непоуздане) податке за 2008. и 2009. годину,²¹ Табела 10 указује на *тренд опадања броја старих предмета према датуму пријема у суд* од 2010. године до 2014. године. С друге стране, број старих предмета *према датуму иницијалног акта* пада 2012. године у односу на 2011. годину, док 2013. године незнатно расте у односу на 2012. годину и, потом, поново расте 2014. године у односу на 2013 (Табела 11). У периоду 2011–2014, просечно је било 716,5 старих предмета према датуму иницијалног акта.

ЗАКЉУЧАК

Пре извођења било каквог закључка о ефикасности Парничног одељења Основног суда у Нишу, ваљало би нагласити да је званична статистика Основног суда у Нишу за 2008, 2009, и 2010. годину, у парничној материји, *изузетно мањкава*, што може имати значајне реперкусије и када је реч о приказу резултата рада нишког правосуђа у парничној материји и када је реч о коришћењу такве статистике у сврху научног истраживања. С друге стране, на сајту ВКС не могу се наћи извештаји о раду судова за споменуте године, са изузетком

²⁰ Овај податак о броју нерешених старих предмета на крају 2010. године је тачан, и до њега смо дошли индиректно из Извештаја Основног суда у Нишу за 2011. годину (који се, иначе, поклапа са званичном статистиком ВКС за 2011. годину), у којем стоји број од 644 нерешена предмета на почетку 2011. године (који се мора поклапати са бројем нерешених предмета на крају 2010. године).

²¹ За 2011, 2012, и 2013. годину подаци су тачни, будући да се поклапају са званичним подацима које сваке године објављује ВКС.

2010. године, мада је и у Извештају за ту годину приметна одређена непрецизност, бар када је реч о подацима које је аутор употребио у овој студији. Тек од 2011. године, приметно је увођење реда у статистичкој обради и објављивању података о раду судова у Србији.

Не објашњавајући детаљније субјективне и објективне разлоге таквог стања судске статистике,²² покушаћемо да изведемо одређене закључке о ефикасности парничних поступака пред Основним судом у Нишу са опрезом, ослањајући се, пре свега, на оне податке за које поуздано знамо да су веродостојни. Притом, као што је већ речено, полазимо од тога да је званична статистика ВКС поузданија.

У том циљу, подсетимо се полазне хипотезе: након примене ЗПП-а из 2011. године, који је увео значајне новине (пре свега, временски оквир), дошло је до побољшања ефикасности парничних поступака – стопе ажурности, дужине парничних поступака и броја решених предмета. Конкретније речено, прва посебна хипотеза гласила је да је *након примене ЗПП-а из 2011. године дошло до повећања стопе ажурности (СА) у парничној материји*. Ослањајући се на коришћену методологију, налази наше студије оповргавају ову хипотезу, јер се у целом посматраном седмогодишњем периоду (2008–2014) пре може говорити о неуједначеном кретању СА, а не о очекиваном постепеном повећању исте, односно о повећању СА након примене ЗПП-а. Пад СА испод 100% у периоду пре и после примене Закона (2009. и 2013) указује на то да судије нису биле у стању да реше све предмете које су примиле, што је било праћено повећањем броја нерешених предмета у годинама које су следиле. Осим тога, средња вредност СА скоро је идентична пре и после примене закона. Дакле, очекивано постепено повећање СА, посебно након почетка примене ЗПП-а 2012. године, али и након примене других реформских мера које је Стратегија за период 2006–2011. предвидела,²³ није се десило у пракси Парничног одељења у Нишу. На овом месту ваља постави-

²² Аутор студије је истражио и ово питање. Проблематика у вези са статистиком се може свести на неколико ствари: *људски фактор* (рецимо, судије решавају предмете након обављеног „пресека“ и достављања извештаја ВКС и потом се то ажурира у интерној статистици суда); *технички фактор* (програм који користи Основни суд у Нишу за приказ и обраду података „Libra“ неколико пута је приказивао различите податке о раду судија – овај фактор је у многоме отежао извођење ове студије); *објективни фактор* – рецимо, 2010. године почела је да функционише промењена мрежа судова, те је дошло до „миграције“ одређених предмета између појединих судских јединица, што је имало значајне (негативне) реперкусије на званичну статистику.

²³ Анализа већ предузетих реформских мера садржана је у новој Стратегији за период 2013–2018, у подглављу под насловом *Преглед досадашњих резултата у реформи правосуђа у односу на кључна начела реформе из Стратегије реформе правосуђа из 2006. године*.

ти питање: да ли су нова законска решења из 2011. године у корелацији са оваквим кретањем СА? Налази наше студије не дају одговор на то питање, али указују на постојање везе између повећања прилива нових предмета и пада СА, као и везе између КА и продуктивности судија и процента решених предмета. Очито је то да је повећано иницирање поступака повећало прилив предмета, нарочито 2009. и 2013, који судије нису успеле да савладају упркос повећаној продуктивности у односу на претходне године. С друге стране, већа ажурност (и продуктивност судија) праћена је већим процентом решених предмета и обрнуто. Почетак и крај посматраног периода то најбоље доказују.

Једно је сигурно да се ефикасност парничних поступака не може оцењивати само на основу СА, већ се морају узети у обзир и друге варијабле, попут *продуктивности судија* или *КА*. С тим у вези, налази студије указују на то да је продуктивност судија, у просеку, нижа (али не значајно) после примене закона него пре. Исто важи и за КА. Зато је потребно предузети практичне мере на плану повећања продуктивности судија, нарочито у ситуацијама када долази до повећања прилива предмета из било ког разлога. Евидентно је то да судије, у просеку, решавају приближно онолико предмета колико приме (у целом периоду 28,62 наспрам 27,6). Потребно је пружити подстицаје судијама да решавају више предмета него што приме на годишњем нивоу. Рецимо, то могу бити додатни новчани стимулуси или друге подстицајне мере.

Друга посебна хипотеза гласила је да је након *примене ЗПП-а из 2011. године (посебно начела временског оквира)* дошло до убрзања парничних поступака. У сврху провере ове хипотезе користили смо временску диспозицију. Но, будући да је реч о *оčekиваној вредности*, ВД не даје прецизан одговор на питање просечног времена потребног за решавање сваког предмета. Ипак, ВД пружа важне информације о ефикасности поступака, посебно у корелацији са другим варијаблама. Прво, у пракси Парничног одељења у Нишу евидентна је тенденција *постепеног повећања очекиваног времена окончања нерешених предмета, посебно у годинама након примене ЗПП-а (од 2012. године до 2014. године)*. Друго, утврђено је и то да је средња вредност овог индикатора већа после него пре примене закона, али не постоји статистички значајна разлика. Треће, ВД позитивно корелира са КА и негативно са процентом решених предмета (2014. и 2008. година то најбоље доказују). Узимајући у обзир дате налазе, следи да је оповргнута друга посебна хипотеза.

Трећа посебна хипотеза гласила је да је након *примене ЗПП-а из 2011. године* дошло до смањења броја нерешених предмета. Два споменута пада СА (2009. и 2013) била су праћена повећањем броја нерешених предмета у годинама које су следиле, јер судије нису

успеле да савладају значајно повећање прилива предмета тих година. Штавише, број нерешених предмета скоро се дуплирао на крају посматраног периода у односу на почетак истог, а ЗПП је почео да се примењује 2012. године. Следи да је оповргнута трећа посебна хипотеза. У сваком случају, увођење подстицајних мера за повећање ажурности судија имало би ефекте на смањење броја нерешених предмета (повећање броја решених), будући да је установљена корелација између ових варијабли.

Посебно је интересантан подиндикатор *стари предмети*. Евидентно је смањивање броја старих предмета према датуму пријема у суд у посматраном периоду, односно њихово одржање на сличном нивоу, ако се дужина истих рачуна према датуму подношења иницијалног акта (тужбе). Но, ови предмети чине *мање од 10%* предмета у односу на предмете који су укупно у раду (укупно нерешено предмета плус укупно примљено предмета).²⁴ Штавише, број нерешених старих предмета у парничној материји много је мањи него број истих у извршној материји (И и Ив).²⁵ У сваком случају, усвајање и примена *Јединственог програма решавања старих предмета у Републици Србији* очито даје резултате. *Ео ipso* следи да законске мере нису довољне за побољшање ефикасности парничних поступака, бар када је реч о смањењу броја нерешених (и старих) предмета.

Све у свему, мерење ефикасности парничних поступака пред Основним судом у Нишу, у периоду 2008–2014, на бази расположивих података, показало је да индикатори ефикасности – СА, ВД и нерешени предмети, немају оне вредности које би биле у складу са очекивањима од нових решења из ЗПП-а, а која су, између осталог, и уведена ради побољшања ефикасности парничних поступака. Стога, прелиминарна оцена била би да *у периоду након примене новог ЗПП-а није дошло до унапређења ефикасности парничних поступака пред Основним судом у Нишу*. Могуће је да нашој земљи недостаје повољно правосудно окружење за примену нових начела и института из ЗПП-а, те да је изражена скепса у погледу увођења и примене

²⁴ Реч је о периоду од 2011. до 2014. Подаци за ове године су поуздани јер потичу из статистике ВКС.

²⁵ Рецимо, ако говоримо о свим основним судовима у Србији, половином 2013. године, укупан број нерешених предмета у извршној материји (И материја) износио је 227.271, од чега старих предмета 103.449, као и 1.808.868 нерешених предмета (Ив материја), од чега старих 1.467.881; с друге стране, у парници (П), било је 118.595 нерешених предмета, од чега старих предмета 30.806. Евидентно је то да маса старих предмета потиче из извршне, а не парничне материје, када је реч о основним судовима у Србији. Од укупно 1.651.718 старих предмета, стари предмети из извршне материје (И и Ив) чине 1.571.330 (Јединствени програм решавања старих предмета у Републици Србији – мере, препоруке, примена и праћење, 2013, стр. 3).

истих имала оправдања. С друге стране, овом студијом јасно су утврђене бројне корелације које указују на које индикаторе ефикасности треба деловати ради унапређења квантитета рада судија, независно од законских решења. У сваком случају, остаје да се прате индикатори ефикасности парничних (и других) поступака *pro futuro*.

ЛИТЕРАТУРА

- Глигорић, Ч. (2011). Временски оквир у Закону о парничном поступку Републике Србије [The Time Frame in the Civil Contentious Procedure Act of the Republic of Serbia]. *Анали Правног факултета у Београду*, LIX, 2, 344–359.
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Council of Europe. *Report on European judicial systems, Edition 2014 (2012 data): efficiency and quality of justice*. (2014).
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Council of Europe. *Report on European judicial systems, Edition 2012 (2010 data): efficiency and quality of justice*. (2012).
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Council of Europe. *Report on European judicial systems, Edition 2010 (2008 data): efficiency and quality of justice*. (2010).
- European Court of Human Rights. *Violations by Article and by State - 1959–2014*. 2014.
- Закон о парничном поступку Републике Србије, Службени гласник РС. Бр. 72 (2011).
- Закон о парничном поступку Републике Србије, Службени гласник РС. Бр. 125 (2004).
- Извештаји о раду судија Парничног одељења Основног суда у Нишу за: 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013. и 2014. годину.
- Јединствени програм решавања старих предмета у Републици Србији (мере, препоруке, примена и праћење), Су I-1 384/13-49, 2013, Врховни касациони суд.
- Miceli, J. T. (2004). *The Economic Approach to Law*. Stanford California: Stanford University Press.
- Национална стратегија реформе правосуђа за период 2006–2011, http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/%28CASOPIS%29/SRP/SRP03/763.pdf
- Национална стратегија реформе правосуђа за период 2013–2018, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/ostala_akta/2013/RS42-13.pdf
- Ракић-Водинелић, В. (2011). Закон о парничном поступку Србије 2011 [The Civil Contentious Procedure Act of Serbia, 2011]. *Правни записи*, 2 (2), 515–567.
- Shavell, S. (2003). Economic Analysis of Litigation and the Legal Process. *NBER Working Paper No. 9697*.
- Uzelac, A. (2004). Accelerating civil proceedings in Croatia - A history of attempts to improve the efficiency of civil litigation. U van Rhee, C.H. (Prir.), *The Law's Delay. Essays on Undue Delay in Civil Litigation* (pp. 283–313). Antwerp-Oxford-New York: Intersentia.
- Cooter, D. R., Rubinfeld L. D. (1989). Economic Analysis of Legal Disputes and Their Resolution. *Journal of Economic Literature*, 27(3), 1067–1097.

A STUDY ON THE EFFICIENCY OF CIVIL PROCEEDINGS BEFORE THE BASIC COURT IN NIŠ

Aleksandar Mojašević

University of Niš, Faculty of Law, Niš, Serbia

Summary

Using the unique methodology of the European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), the author of this study examines the efficiency of civil proceedings before the Basic Court in Niš in the period from 2008 to 2014. The efficiency of civil proceedings is examined by measuring the three indicators: the clearance rate, the length of the civil proceedings expressed by means of the disposition time and the case turnover ratio, and the number of unsolved cases, including the old ones. The aim of this study was to determine whether, and to what extent, civil proceedings before the Basic Court in Niš were efficient in the observed seven-year period, in light of the reform measures envisaged by the two national strategies for judicial reform in terms of improving the efficiency of the Serbian judicial system and particularly the efficiency of civil proceedings. The initial assumption was that the effects of new legal solutions contained in the 2011 Litigation Act (LA), primarily the effects of introducing and implementing the new time frame principle, are visible in terms of the efficiency of civil proceedings. The study was based on three specific hypotheses: first, after the application of the LA an increase in the courts' clearance rate in civil matters has occurred; second, after the application of the LA the acceleration of civil proceedings has occurred; and third, after the application of the LA the number of unresolved cases, including the old ones, has reduced. The relevant legal framework (applicable before and after initiating the implementation of the LA) was the independent variable, in relation to which we monitored the efficiency of civil proceedings in the observed period, by examining the three abovementioned indicators (the dependent variables). The findings of this study have refuted all these specific hypotheses. The study did not confirm the correlation between the new solutions contained in the LA and efficiency of civil proceedings, but it has clearly revealed the indicators of efficiency which may contribute to improving the efficiency of civil proceedings, such as the number of solved cases per judge (so called productivity of judges) or the coefficient of clearance. Therefore, measures for improving the efficiency of civil proceedings, such as the financial incentives, should be directed to these indicators.